

Número 5 | Juliol 2021

PELLE MAHA

La llar dels fonaments

Col·lapse global

SUMARI

EDITORIAL – Un món desorientat, unes tradicions afeblides	6
---	---

PRIMERA PART: DIAGNOSIS

<i>Presentació</i>	10
<i>Josep Maria Mallarach</i> – Consens científic sobre el col·lapse ecològic global	13
<i>Jordi Quingles</i> – La crematística o l'afany amb què tots hi acabarem perdent	19
<i>Joan Gimeno</i> – Laudato si': cultura de la vida, (in)cultura de la mort	24
<i>Pedro Burruezo</i> – El carronyavirus: set reflexions sobre la 'pandèmia'	30
<i>Ferran Iniesta</i> – Un nou temps... i una nova Terra? Antics tabernacles, nous santuaris	34
<i>Albert Cortina</i> – Col·lapse posthumà: la deconstrucció de la naturalesa humana	38

SEGONA PART: CAUSES PREGONES

<i>Presentació</i>	44
<i>Jordi Pigem</i> – Col·lapse cognitiu. Quan la consciència s'ofusca, el món s'enfosqueix	46
<i>Beatriz Calvo</i> – Col·lapse: segona caiguda de l'ànima	50
<i>Àngels Canadell</i> – Atravessant la nit	54
<i>Bamut Baso</i> – El món s'enfonsa o la profunda crisi de valors	59
<i>Josep Maria Gràcia</i> – Amada Natura	64
<i>Josep Maria Mallarach</i> – Les escatologies tradicionals i la fi del temps	69

TERCERA PART ACTITUDS I RESPOSTES

<i>Presentació</i>	76
<i>Xavier Peranau</i> – El cor de la cura, la cura del cor	77
<i>Francesc Bellaubí</i> – Resistència espiritual a l'hora onzena	82
<i>Jordi Solé Oller</i> – Ciència, consciència i espiritualitat en temps de crisi	87
<i>Bamut Baso</i> – El món s'esfondra, o un món senfonsa?	92

SEMBLANCES	98
------------------	----

EL COR DE LA CURA, LA CURA DEL COR

L'amor i la saviesa de la cura com ecosofia

Xavier Perarnau

*Cada criatura, en naïxer, ens dóna l'esperança de
que Déu encara no perd l'esperança en els homes*
Rabindranath Tagore

El col·lapse del nostre món no és una
amença incerta sinó una ben real crisi
sistèmica. Ho palesen l'esfondrament cognitiu
i la implosió ecològica, i la seva causa és la
desorientació espiritual de l'home modern.

Les cultures tradicionals tenien
majoritàriament unes cosmovisions que
articulaven arreladament les societats i
proporcionaven plenitud de sentit de vida als
individus i les comunitats. L'ésser humà se
sentia vinculat a l'origen, se sabia pertànyer a
la unitat de l'ordre natural i diví -el qual
venerava-, i es regia per uns sistemes de
significats que donaven lloc a pràctiques de
vida harmonioses amb els cicles i els límits de
la Natura.

La recent i molt puixant secularització
comporta una visió fragmentadora, amb la
subsegüent noció d'un cosmos dessacralitzat, i
se'n desprèn el descuit dels valors
fonamentals i la separació de l'home de la
Natura davant la qual s'autoafirma i s'hi
contraposa per explotar-la.

Les reflexions que segueixen s'adrecen a
suggerir una resposta enfront el col·lapse, per
desitjablement evitar-lo, i en tot cas proposar
una actitud per afrontar-lo. S'hi esbossa

l'ancoratge en una saviesa de l'home i de la
Terra respecte a si mateixos: una intel·ligència
del cor que ressoni amb el sentit profund de
la bellesa i la meravella del misteri, que
reintegri la Natura a la nostra espiritualitat.
S'hi tempteja un retro-horitzó que restitueixi
la reverència per la vida i la cura de tot al
centre del sentiment i el discerniment, a l'eix
de l'enteniment i el capteniment.

**Rescatar la saviesa. La filosofia com forma de
vida**

*Les grans tradicions del món
separades dels seus mites fundacionals
són com un arbre separat de les seves arrels:
ja no són conductores de la seva saba original.
Tornar a beure-hi és retrobar aquesta saba...
en una epifania dels éssers interiors.*
Rainer Maria Rilke

El pensar humà sobre les qüestions fonamen-
tals és filosòfic per definició. L'amor (*philos*) i
el saber (*sophia*) són l'alè primigeni que mai
no s'hauria de perdre, i que no pot sorgir sinó
del cor, l'espai de la cura. La vertadera filoso-
fia, més que un amor al saber és un saber
amorós que abeura a l'ànima, un pensament
cordial -del cor- el qual mai no ens fallarà car
connota precisament saber i amor.

Però la saviesa, la filosofia com estil de vida
inseparable de la seva praxi en la qual es
troben el coneixement de l'amor i l'amor pel
coneixement, es troba en declivi. Urgeix fer

renàixer aquest bon saber per a una vida bona que, sota diverses formulacions, ha estat guia de la humanitat durant gran part de la seva mil·lenària existència. Cal rehabilitar aquella saviesa, adaptar-la als nostres dies per fonamentar una visió i unes pràctiques caracteritzades per la cura, les quals han estat des de sempre imprescindibles per a la continuïtat de la vida i necessàries per a la seva qualitat.

Perquè la cura és consubstancial a la vida, brolla del nostre ethos primordial. Com actitud indestruïble d'un concret quefer, com conjunt de valors i pràctiques que es nodreixen recíprocament, és inseparable de l'ètica, que és espontània inclinació, pura sensibilitat essencial.

En efecte, l'ètica és una disposició d'antuvi intuïtiva que es concreta en comportaments que només a posteriori i externament podem conceptualitzar. Qualitats innates com la bondat, l'afecte, l'empatia, la compassió o el proïsme són intrínseques tant a la cura com a l'ètica, i tenen ple sentit i validesa per si mateixes. La cura és, doncs, manifestació de l'ètica, expressió de l'ésser profund en acció, una experiència que emana del cor i es tradueix en virtuts. Ambdues, l'ètica i la cura, són prèvies a tota situació, premissa de l'humà, i són veritables només si neixen i es nodreixen de l'esperit i es personalitza en l'espiritualitat. Per tota això, el seu origen és metafísic.

Aquests atributs, genuïnament humans, es troben al centre -al cor- de totes les cultures de la història, sempre aplicats a les relacions entre els congèneres i també a la Terra. En la mesura que hem extraviat tal saviesa, és indispensable que edifiquem una nova ètica vàlida pels temps actuals; una ètica transcultural i transreligiosa que, preservant totes les diversitats, apel·li al fonament comú de la nostra naturalesa, i que es tradueixi en una cura tant entre tots els éssers humans

com d'aquests envers la totalitat dels éssers vius, envers la Vida en la seva integritat.

La continuïtat de la nostra espècie depèn del fet que assumim plenament el sentit de responsabilitat universal, que practiquem una nova ètica ecoespiritual basada en la cura de la germana i Mare Terra, la llar comuna que és tan viva com nosaltres. Fem-ho per supervivència, però sobretot per amor, per veneració a la sacralitat de la realitat última que la Natura encarna. Albert Schweitzer digué que «l'ètica no és una altra cosa que la reverència per la vida», una veritat que ens fa comprendre que d'aquest sentiment, només d'ell, emana tota vertadera cura.

La cura. Essencial i necessària

*És un curiós secret de la saviesa de tots els temps,
però un secret molt senzill, que qualsevol entrega
desinteressada, qualsevol participació, tot amor
ens enriqueix
Hermann Hesse*

La cura és, primordialment, una constant cosmològica. Inscrita en l'univers, prové de la misteriosa energia del fons que tot ho presideix, del que en som part, i que és amor. Altrament la vida no hauria arribat a ser, ni es perpetuaria.

Antropològicament, és tant imprescindible com constitutiva. Ser cuidats i cuidar és fonamental per a la nostra existència biològica i simbòlica, personal i social. És una tendència consubstancial, la nostra manera essencial i necessària d'estar en el món en relació amb l'alteritat.

L'arrel etimològica llatina del mot 'cura' indica un doble significat de *guarir* i *cuidar*, i en ambdues accepcions esdevé font permanent d'actes generats i rebuts que constitueix una insondable xarxa de vincles i

interconnexions que ho vincula tot amb tot. D'acord amb les concepcions actuals, la Realitat no és altra cosa que aquesta infinita interacció. Sigui com sigui, són unes atencions i accions de les quals depèn la vida, i que són tant envers qualsevol manifestació com envers l'essència que totes elles revelen. La cura és necessària a tots els àmbits de l'existència, ja que som part d'aquesta infinita interacció simbiòtica en el si de la qual som dependents de les persones, la cultura i la Natura. És la cura objectiva, per així dir, la que ve donada amb l'existència. Però més enllà de la pròpia supervivència hi ha una innata predisposició a cuidar els congèneres, tots els altres éssers, i en darrera instància a cuidar de tot, del Tot. Així, la cura esdevé reconeixement de l'alteritat, li atorga valor intrínsec, ens inclina a la comunió amb ella.

La dial·lectica entre la necessitat de ser cuidats i l'impuls de voler cuidar constitueix el sentit relacional de la vida, l'energia germinal del que és humà. Quan conscientment ens proposem cuidar, emergeix la cura com actitud, i és aleshores quan es despleguen unes dimensions específicament humanes, genuïnament espirituals. En tant que actitud amorosa i protectora, requereix d'aquell tipus de raó del cor, d'aquella intel·ligència sensible que dèiem al principi, que no és analítica ni utilitarista, ja que la veritable cura és desinteressada, i no s'inscriu en l'esfera del profit sinó en l'orde de les finalitats i els valors.

En tant que propòsit conscient, deliberadament interioritzat com projecte de vida, la cura neix del cor i es trenca amb l'ètica. D'aquí sorgeix un compromís envers les altres persones, però també amb la totalitat de l'herència rebuda de l'univers. I és així que contraïem la responsabilitat de custòdia de la Natura, l'exercici de la qual demana aplicar amorosament els principis de prevenció i precaució respecte a les conseqüències futures de les nostres accions. La Terra, com ésser viu,

és objecte i subjecte necessitat i mereixedor de cures, segons és magníficament expressat a textos com la *Carta de la Terra* o l'encíclica papal *Laudato Si'*.

Per tal de poder tornar a obrir-nos a aquesta pregonada dimensió constitutiva, imprescindible per afrontar el col·lapse, cal una radical transformació en la manera d'estar en el món. El nou paradigma haurà de tenir la gratitud i la cura com eix estructurador d'una nova relació amb nosaltres mateixos i amb la Natura.

La metanoia és el camí: Ecosofia o col·lapse

*Som terra, part de la terra,
col·laboradors amb la terra en la construcció
d' "un nou cel i una nova terra"
Raimon Panikkar*

Conscients de l'atzucac que és el col·lapse, és urgent una intensa transformació individual i col·lectiva, una resurrecció espiritual, una revolució cognitiva. Una *metanoia*. Per a la refundació del pacte natural caldrà una renovada saviesa, personal i ecològica, feta a partir de molts "re":

-Reconnectar amb una sensibilitat nascuda de la profunditat de l'ànima, amb una saviesa de l'ànima sobre si mateixa, per poder després resintonitzar amb la saviesa de la Terra mateixa.

-Restablir la capacitat de sentir que la Natura, com la bellesa, és manifestació d'una realitat infinitament misteriosa, un miracle del qual participem conscientment i que estem cridats a reproduir.

-Recuperar la noció que matèria i esperit són aspectes indistriables del permanent flux d'una única realitat que és l'Univers sencer; que el cosmos, com la Terra, no són inerts sinó la teofania dins la qual es realitza la vida humana.

-Restituir l'experiència sagrada que la nostra ànima individual no està aïllada sinó que forma part de l'ànima universal que hi ha en cada cosa.

-Rememorar que la Terra -de la qual l'ésser humà n'és part conscient i intel·ligent, capaç d'estimar i pensar- és viva, és vida, motiu pel qual té valor intrínsec i és mereixedora del màxim respecte i total veneració.

-Reconstruir la pregona connexió amb la Natura, una relació que no sigui de profit utilitarista sinó un vincle de pertinença, reciprocitat i responsabilitat exercida mitjançant la custòdia i la cura.

-Renàixer, al capdavant, a la intuïció cosmoteàndrica que tan bé va explicar Panikkar, una forma primordial de consciència en que la realitat és un tot còsmic-diví-humà, tres facetes d'una mateixa i única Realitat.

I és que l'ecosofia (també com la defineix Panikkar) «no és una simple "ciència de la terra" (ecologia) ni tan sols una "saviesa sobre la terra", sinó "saviesa de la terra mateixa" que es manifesta a l'home quan sap escoltar-la amb amor».

Aquesta és la saviesa, l'amor-energia que ens cal per dur a terme la necessària *metanoia*, una sincera i radical conversió ecològica global.

L'amor i la bellesa són l'energia

*Creure i amar la realitat del món
és una i la mateixa cosa.*

*Al cap i a la fi, l'òrgan de la creença és l'amor
sobrenatural, inclús a les coses més petites*
Simone Weil

L'amor és la causa de l'existència de tot. I també és el nostre motor espiritual, l'energia per lliurar-nos a la vida que som. Cal tenir cura del cor, i guarir-lo quan cal, perquè és el centre i font de les cures: el cor de la cura.

No es pot cuidar sense amar, i no es pot amar sense creure. És necessari disposar la confiança en el món per ésser en plenitud. La fe en el seu fons inefable ens connecta amb el sentit ocult de tot, ens retorna a la unió primigènia amb ell. Aquesta és la font que ens fa estimar-lo i ens permet cuidar-lo. Si superem la unilateralitat de la raó, poden emergir i prendre protagonisme els més elevats sentiments i emocions, les dimensions supraracionals del nostre ser que ens mobilitzen de la manera més poderosa. La cura demana una sensibilitat pura, i si no ens sentim connectats esdevenim insensibles. L'amor pel món i tot el que en ell hi ha i s'hi manifesta és el més profund sentiment, el que mou l'ànima vers la seva naturalesa originària: una força que ens vincula amb el sagrat. Una ecologia integral, plena d'ànima, neix del sentiment que som part de la Terra, el qual fa sorgir una força interna, un sentit de responsabilitat envers ella, una voluntat desinteressada de lliurament a la seva cura que no respon a cap imperatiu sinó a un autèntic, profund i difícilment explicable afecte.

L'amor proporciona sentit a la realitat, i és a l'arrel de la bellesa, un dels noms que pren el pregon vincle que sentim amb la Vida. Més que una epifania, la bellesa és també una teofania, un acte de representació que ajuda al nostre cor a apropar-se a l'essència, a allò que no és perceptible amb els sentits ordinaris. L'experiència de la bellesa ens duu a la comprensió profunda i a la participació en la veritat d'una manera que la raó desconeix. Ens commou radicalment, i per tant ens permet existir en plans tant reals com desconeguts sense la seva mediació, absolutament necessaris ja que altrament els ignoraríem. L'ànima neix en la bellesa, es nodreix d'ella i la necessita per a subsistir. Les nostres reaccions estètiques són la veu mateixa de l'ànima, i és per això que són també respostes amoroses i morals. No hem de salvar la Terra, sinó comprendre-la mitjançant aquella

saviesa en la qual s'uneixen el coneixement de l'amor amb l'amor pel coneixement per així poder admirar-la i estimar-la, cuidar-la.

No hem de salvar la Terra sinó reverenciar la Vida

Cada generació, sens dubte, es creu destinada a refer el món. La meua sap, no obstant això, que no el referà. Però la seva tasca potser és fins i tot més gran. Consisteix a impedir que el món es desfaci. (...) El valent de veritat és, ben pensat, conservar els ulls oberts a la llum, de la mateixa forma que a la mort.
Albert Camus

En resum, el col·lapse és fruit del decaïment d'aquests preciosos dons humans. Però no hem de cedir al desànim o la desesperança, perquè si -com diu Tagore a la cita inicial- Déu encara no perd l'esperança en els homes, no la podem perdre nosaltres.

La ignorància, font primera del sofriment, de la violència envers els nostres congèneres i la Natura (contra nosaltres mateixos), no és una determinació biològica. El conreu de la dimensió espiritual de cadascú, així com el fenomenal artefacte simbòlic col·lectiu que és la cultura, ens confereixen la capacitat de remodelar el nostre sentir i fer.

Com éssers amb el privilegi d'exceptuals facultats, podem i hem de reaprendre el nostre lloc i paper en l'univers. Com espècie, tenim la necessitat i el deure de reconduir el nostre fins ara mal emprat poder prometéic cap a una coexistència harmoniosa entre societat i Natura. Com ànimes hem de recuperar la vibració primordial. No es tracta de retornar a formes periclitades de cultura o religiositat, sinó de purificar la vivència del transcendent i revitalitzar la genuïna espiritualitat de la intuïció de la sacralitat en tot. La raó sensible ens

predisposa a la recepció dels missatges de gratuïtat que podem llegir a la Natura, i a encarnar-los en actituds de cura com són el respecte absolut o la renúncia als interessos propis en favor del bé comú i de l'Univers.

L'amor és com una llàntia, el punt de referència primordial que ens permet transcendir la pobra superficialitat, redefinir la nostra copertinença amb el sagrat, obrir-nos sense reserves a la comunió amb la Font originària i amorosa de la que tot prové. La saviesa, entesa com saber amorós, desfà tota dicotomia i ens reconcilia amb el món.

La veneració per la Vida ens durà a la cura respectuosa de les seves manifestacions. La contemplació de la seva radical bellesa ens haurà de dur al compromís, a l'acció inspirada. Només així, potser, podrem revertir el col·lapse, o si més no el viurem amb presència: la nostra màxima ofrena.

Per ampliar el tema:

- Boff, Leonardo. *El cuidado esencial. Ética de lo humano, compasión por la Tierra*. Trotta, 2002.
- Griffin, John. *On the Origin of Beauty: Ecophilosophy in the Light of Traditional*. Bloomington, Indiana, World Wisdom, 2011.
- Hillman, James. *El pensamiento del corazón*. Atalanta, Vilaür, 2017.
- Nasr, Seyyed Hossein. *Hombre y naturaleza. La crisis espiritual del hombre moderno*. Kier, Buenos Aires, 1982.
- Panikkar, Raimon. *Visió trinitària i cosmoteàndrica: Déu, home, cosmos*. Fragmenta, Barcelona, 2011.
- Skolimowski, Henryk. *Filosofia Viva. La Ecofilosofia como un arbol de la vida*. Atalanta, Vilaür, 2017.
- D.a. *La experiencia contemplativa en la mística, la filosofía y el arte*. Ed. Olga Fajardo, Barcelona, Kairós, 2017.